

Munkácsys Tudományos Diákkör Konferenciája – 2018

„Életem jobbik fele”

**MENTORTANÁR:
HEGEDŰS BEÁTA**

**SZERZŐ:
ŐSZI SÁRA
KAPOSVÁR MUNKÁCSY
MIHÁLY GIMNÁZIUM
10.F OSZTÁLY**

ABSTRACT

Művészek. Felesleges lenne általános kijelentéseket megfogalmazni róluk. Egy biztos: különböznek az átlagemberektől. Máshogy látják a körülöttük lévő világot, és ezt alkotásaikon keresztül mutatják meg közönségüknek. Arról viszont sosem feledkezzünk meg, hogy végül is ők is csak emberek, ugyanúgy végigballagnak az élet rögös útjain, mint bármelyik embertársuk. Sőt, ők talán még intenzívebben élnek meg mindent. Örömük olykor kimeríthetetlen, máskor belesüppednek a letargia ingoványába, haragjuk megmásíthatatlanul rombol, a fájdalom akár fel is emésztheti őket, érzékenyek és sértődékenyek. Szintúgy van családjuk, barátaik, tanítóik akik csiszolják a személyiségüket és őket sem kíméli az élet talán legmeghatározóbb élménye, a szerelem. Ez az, ami a legtöbbet formál művészetükön. Házastársak, szeretők, csábítók, fellángolások, ők az ihletadó múzsáik. Voltak, akik egy életen át az alkotó mesterek mellett álltak, mások csak rövid ideig nyújtottak inspirációt. Volt aki örömmel fogadta a szerepét, más nyűgként tekintett rá. Vajon egy-egy ilyen kapcsolat hogyan befolyásolta a művészi életpályákat? Mennyire lehet fontos szerepe a beteljesült, illetve a boldogtalan, vágyódó szerelemnek? Talán ez mindegy is, de az biztos, hogy a szerelem az egyik legfőbb mozgatórugó.

1. Bevezetés

A fent leírtak vonatkoznak a kaposvári születésű, nemzetközileg is elismert festőművészre Rippl-Rónai József-re is. Az ő festészetének formálásában több nő is kapott kulcsfontosságú szerepet.

Körülbelül egy évvel ezelőtt került a kezembe Dallos Sándor „A nap szerelmese” és az „Aranyecset” című regénye, amely Munkácsy Mihály életével foglalkozik. Addig csak a legáltalánosabb tudnivalókat ismertem iskolám névadójával kapcsolatban, illetve néhány éve egy kiállításon volt szerencsém látni párat a festményei közül, azonban akkor még nem tudtam őket úgy értékelni, mint amennyire most, a könyv elolvasása után tudnám. Mert e könyvek nyomán rengeteg kérdés felmerült bennem a művészekkel, az életstílusukkal kapcsolatban. Például hogy miért volt szinte mindegyiküknek szeretője amellet hogy házasságban éltek? Talán ezek a házasságok boldogtalanok voltak? Vagy még ifjúkorukban elragadta valaki a szívüket, akit egész életükben senki sem tudott pótolni? Esetleg ez a művészlét velejárója? Leginkább ezekre a kérdésekre keresem azóta is a választ.

Dolgozatomban ezen kérdéseimet Rippl-Rónai József-re próbálom vonatkoztatni. Élete irigylésre méltónak tűnhet, ám a saját csatáit neki is meg kellett vívnia - mint ahogy mindannyiunknak.

A művész-életek között nincs két egyforma történet, mindegyik valamiben egyedi. Van köztük boldog és szomorú történet egyaránt. Én most Rippl-Rónai életéből emelek ki kis epizódokat, hogy bemutassam az életét annak, akire mi itt Kaposváron büszkék lehetünk.

2. Módszer

Szívesen olvasok életrajzi regényeket, híres alkotók életével kapcsolatos cikkeket, tanulmányokat. Kíváncsian kutatok a művek mögött rejlő ember után. Milyen élete volt, miket élt meg, kik voltak azok, akik körülvették. Közülük kik segítették, kik hátráltatták, és mindez milyen hatással van az így született művekre?

Kutatásomban most Rippl-Rónai József életére vetítem kérdéseim. Kaposvári ember lévén lépten, nyomon a szintén helyi születésű festő hagyatékába, emlékeibe ütközöm. A Róma-Villa parkjában nyíló napsárga nárciszok közé lépve szinte látni vélem, amint a mester

a parkban állva azon fák árnyékában alkot, melyeknek lombjain keresztül most rám süt a tavaszi napfény.

Véleményem szerint, ami egy művészt leginkább alkotásra serkent, az a magánélete. Erről a művész is hasonló véleménnyel volt, így hangzanak az ő gondolatai:

„ Az intim életből merítem témáimat, mert ezt az életmódot szeretem és respektálok. Megfestendő tárgyaim kifogyhatatlanok, mert minden érdekel, ami körülvesz és szürke kedélyemre, borongós lelkiállapotomra jótékonyan hat. Szerintem csak az lehet dokumentuma életünknek, amiben élünk. Ezt igyekszem én, az énrám tett impressziókban megörökíteni. ” (Horváth, 2008)

Munkám során több Rippl életével foglalkozó könyvet olvastam, emellett segítségemre voltak különböző internetes honlapok, cikkek, visszaemlékezések. Leginkább a festő nevelt lánya, Paris Anella által írt emlékkönyv, valamint a Nyáry Krisztián tollából született „Festői szerelmek” című könyv hatott rám. Dolgozatom megírásához a legtöbb gondolatot ezekből merítettem.

3. Élete

Az újkori magyar festőművészet egyik meghatározó alakja 1861-ben, Kaposváron látta meg a napvilágot. Tolnai sváb származású édesapja elismert igazgató-tanítója volt egy korabeli szakmunkás iskolának. Horvát gyökerekkel bíró édesanyja négy fiúgyermek felnevelése után katolikus lányiskolát vezetett. Érthető tehát, hogy a minőségi alapműveltséget birtokló fiatal szülei értelmiségi pályára szánták. Négy gimnáziumi év elvégzése után gyógyszerésznek tanult, így lett az Arany Oroszlán gyógyszertár patikussegédje, majd a szükséges tanulmányok elvégzése után gyógyszerész. Szakmáját azonban nem szerette, így hamarosan házi tanítóskodásra adta a fejét, mellette pedig rajzórákat vett. Így viszonylag későn, 23 évesen döntött úgy, hogy festői pályára lép. Képzőművészeti tanulmányait a müncheni művészeti akadémián végezte, mely ekkor a kor legjobbjának számított. Három évig élt a német nagyvárosban, majd Párizsba költözött.

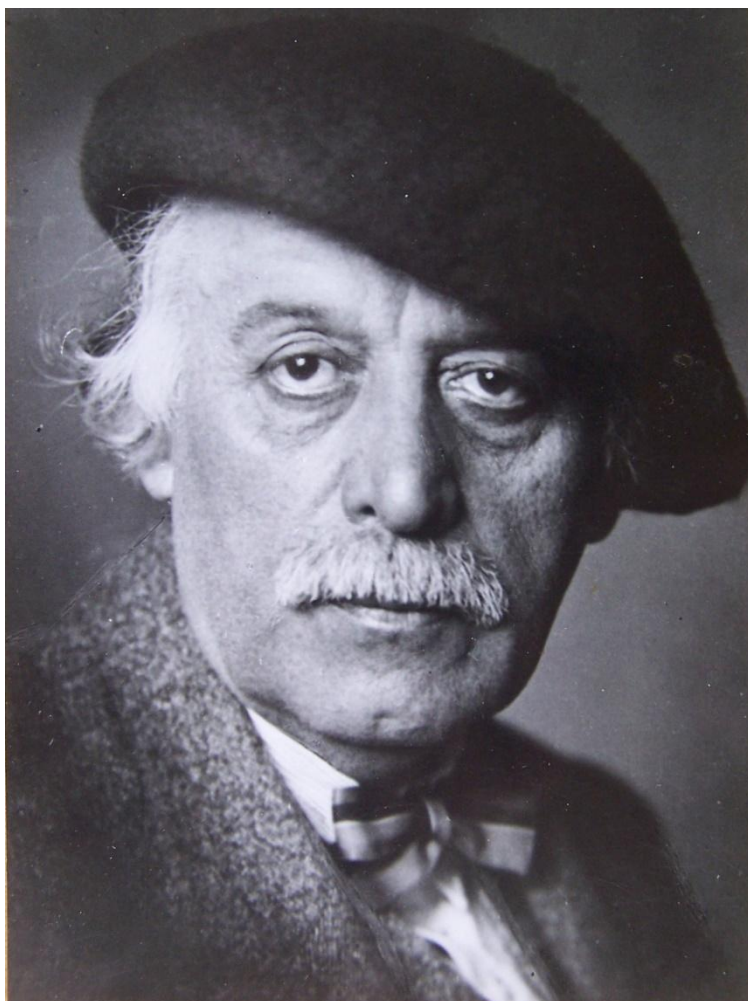
Párizsban nem más, mint az idősödő Munkácsy Mihály tanítványa, majd segédje lett. A nagy magyar romantikus, realista festőfejedelem mellett tanulva szalonzsánereket festett és mestere műveit másolta, de ez nem akadályozta abban, hogy megismerje a századvég stílusújító törekvéseit. Ezen új ábrázolásmódok elsajátításával próbálkozott.

Képein gyakran szerepeltetett nőket, légiesen könnyű, szinte földöntúli alakokat- írja Nyári Krisztián a művész festményeiről (2016). Önálló útra lépven szegényes körülmények között élt, de ez nem tántorította el a modern szemléletek képviselésétől. 1892-ben rendezhette meg első önálló kiállítását. Festményei fokozatosan kezdtek egyre nagyobb figyelmet kapni, majd már Budapesten is egyre többen ismerték meg a nevét. Képei az első hazai kiállítása után divatossá váltak.

A századforduló után nem sokkal tért vissza Magyarországra a honvágtyól szenvedő művész, akit elkísért hűséges párja is, akit betegeskedő édesanyja kívánságára, másfél évtized együttélés után vett el feleségül. Addigra az eladott képek és a növekvő népszerűség az anyagi biztonságot is meghozták számára. Eleinte a teleket Budapesten, a nyarakat pedig Kaposváron töltötte, majd 1908-ban Kaposvár Róma-hegy nevű részén vásárolt egy villát, melyhez saját park és szőlőbirtok is tartozott. Itt, a „Róma-villában” fogadta a mester a budapesti művészvilág nagyjait. Így egyfajta művészparadicsomot hozott létre Kaposváron családjá és barátai számára.

Ám az igen termékeny alkotó hiába volt sikeres és elismert a műértők körében, a magyar államtól sokáig nem részesült elismerésben. Nem kapott megbízásokat, valamint az akkori művészgeneráció sem értette meg újtó szellemiségét. Ennek ellenére a posztimpreszionista és szecessziós törekvések legkiválóbb magyarországi képviselőjeként tartjuk számon. Festészetét gazdag színvilág, stilizáló vonalak és dekorativitás jellemzik.

Rippl-Rónai József halála előtti utolsó éveit az állandó hangulatváltozások és a fáradtság kísérték. A korábban kicsattanó egészségére büszke művészt súlyos betegség kínozta, több agyvérzés, szívbaj, és tüdőgyulladás után, halálát végül veseelégtelenség okozta 1927-ben.

Rippl-Rónai József (fotó)

4. Lazarine

Lazarine Baudrion 1888-ban, egy heti vásáron lépett a művész életébe, a Párizs melletti Neuillyben. A szintúgy festőnek készülő fiatal hölgy nem csak modellként volt kitűnő választás. Az erős alkatú, enyhén férfias arcú nő nem a tökéletes éteri szépség megtestesítője volt, egyéniségével és szabadságszerető lelkével mégis egy életre rabul ejtette az ifjú alkotó szívét. Unokahúga és nevelt lánya így emlékszik vissza rá: „...ha nem is kimondottan szép, de csinos megnyerő valaki volt. Kedves volt az arca és egész lénye szimpatikus” (Horváth, 2008) valamint „Amikor én 1910-ben megismertem, tehát 44 éves korában, mutatós, jó alakú, bár kissé telt idomú nő volt – az akkori divat szerint öltözködött. Rendszerint Párizsból

kapta ruháit, kalapjait. Semmi bohémeskedés nem volt a magatartásában – végtelen jószívű, szerény teremtés volt, és adakozó.” (Horváth, 2008)

Megismerkedésük után nem sokkal össze is költöztek egy, a festő által bérelt-műteremlakásba. Lazarine nem csupán élettársa, hanem a kezdetektől hozzáértő tanácsadója és alkotótársa lett a festőnek. Alárendeltség nélkül, egyenrangú felekként alkottak, és később ő volt az, aki megvalósította a Rippl által megálmodott hímezésterveket.

A művész pályája elején nem bővelkedett anyagi javakban, sokszor kellett nélkülözniük. Ezen probléma megoldása végett maguk mögött hagyták a francia fővárost, és egy festőbarátjukkal vidékre költöztek. 10 évig éltek így hármasan. „Ebben a házban s munkába mélyedve itt éltem át legérdekesebb, legszebb részét életemnek” (Nyáry, 2016) –írta később visszagondolván Rippl, kinek ezen időszakában szerelme és élettársa volt a legfontosabb modellje, ihlető múzsája. Az első sikerek eljövetele után, a századfordulót követően eldöntötték, hogy Magyarországra költöznek. Idehaza Lazarine-t mindenkinek a feleségként mutatta be, habár továbbra is csupán élettársi viszonyban éltek. Francia asszonya beilleszkedését a festő több alkotásában is megörökítette. Majd másfél évtized vadházasság után feleségül is vette élettársát. A teleket Budapesten, a nyarakat pedig Kaposváron töltötték, a művészvilág köreiből mozogva éltek életüket. Már mindketten elmúltak ötvenévesek, de gyermekük nem született,- pedig szinte bizonyos vagyok afelől, hogy vágytak rá, hiszen Horváth János könyvéből (2008) tudhatjuk, hogy a Villában mindig sok gyerek tartózkodott. Ebből következtethetünk rá, hogy a házaspár mindkét tagja gyermekszerető, vidámságra könnyen kapható személy volt.

Az 1910-es év komoly fordulatot hozott, ekkor vették magukhoz Lazarine árván maradt kis unokahúgát, Anellát. Az akkor 11 éves kislány teljesen átfőrmálta az addig megszokott életvitelüket, nagy szeretetben és boldogságban, sajátjukként nevelték. Ők így hárman nagyon hamar összetartó, szeretetteljes családdá formálódtak. Az idősödő gyermektelen pár számára a kislány sok boldogságot hozott, sajátjukként nevelték. Rippl-Rónait gyakran lehetett látni, amint Kaposvár vagy Budapest utcáin Anellával sétálgat, és a látnivalókat mutatja neki.

Anella sok szép emléket őrzött nagynénjéről. Mikor a fiatal kislány úton volt Magyarországra, igen nehezen viselte azt, mivel addig nemigen volt része hosszabb utazásban. Szeretettel gondol vissza „újdonsült édesanyjára” amint Ő rögtön az anyai kötelességekbe kóstolva ápolgatja őt aggódom, ugyanakkor szeretetet és biztonságot sugározva. Emlékezéseiben sokszor tesz említést Lazarine kiváló szakácművészetéről, aki ételeire sok dicséretet kapott baráti ebédek, vacsorák alkalmával. A háborús évek alatt mindenről maguknak kellett gondoskodniuk, a Villa körüli munkákat ketten végezték. Anella ekkor tanulta meg a háztartási dolgok titkait, fortélyait. Erre is nagy hálával emlékszik vissza, hiszen ezen tapasztalatok nélkülözhetetlenek egy nő életében, ezek a praktikák pedig számára is nagy hasznot hoztak a jövőjében.

Lazarine nem volt féltékeny a férjének modellt álló hölgyekre, pedig férje közülük többen is szoros baráti viszonyban állt. Én úgy gondolom, mivel ő maga is alkotott művészként, tudta, hogy múzsákra festő párjának mindenképp szüksége van, hisz változatos modellek nélkül nem lehet igazán kiemelkedőt alkotni. Megbízott férje szerelmében. Bizalma eleinte nem volt alaptalan, példának ott van Fenella Lowell, aki Rippl meghívására fél évig élt a villában, ezalatt pedig számos kép, köztük aktok is készültek róla, kapcsolatuk mégsem vált egyszerű munkakapcsolatnál többé.

Rippl-Rónai József : Lazarine papagájjal

Sajnos - ahogy történetük folytatódik-, fény derül rá, hogy az asszony mégis rosszul tette, hogy vakon bízott kedvesében, ugyanis egy új múzsa feltűnése nemsokára borút hozott a családi idillre.

Ez a viszony csaknem teljesen tönkretette a korábban zavartalan házasságot. Rippl ugyan igyekezett elhallgatni a köztudott románcot, ez azonban szinte lehetetlennek bizonyult. Lazarine az ismerősök burkolt célzásaiból, és a közkeletű pletykákból természetesen értesült a kapcsolatról. Mivel ő Kaposváron, férje pedig Budapesten tartózkodott, semmi nem állt az új szerelem kibontakozásának útjában. Ebben a helyzetben helytelenül tette, hogy ahelyett, hogy a sarkára állt volna a szeretővel szemben, háttérbe vonult, teret engedve a fiatal csábítónak. A viszony kezdete után, ha a feleség pénzt kért a háztartás költségeire, a festő azt állította, hogy nem tud adni. A korábban erre a célra kiállított betétkönyv pedig teljesen kimerült. Ezt is figyelembe véve egyáltalán nem meglepő, hogy az asszonyt igencsak megviselte a viszony. A korábbi harmónia szertefoszlott, otthonuk légköre fagyossá vált. Lazarine természete is nagyban megváltozott. Érthető, hogy a megcsalt, elárult nő elkeseredett, magába fordult, hiszen a legnagyobb arcul csapást attól kapta, akit egész életén át szeretett, és támogatott.

A festőt 1925-ben érte az első agyvérzés. Lazarine ekkor nem utazott fel Pestre. Ez bizonyosan megromlott házasságuknak volt köszönhető. Rippl hazavitték Kaposvárra, hogy a

nyarat nyugodt környezetben gyógyulva töltse. A következő télen együtt visszamentek Pestre. A feleség sajnos nem tudta visszatartani művész urát rendszertelen életmódjától, így hamar eljött a második szélütés is. Felesége igyekezett mellette maradni. Tavasszal ismét visszatértek Kaposvárra, itt a beteggel többnyire Anella foglalkozott, nejének nem volt elég türelme, inkább teljes figyelmét a háztartás ügyes-bajos dolgainak szentelte, ezekkel kapcsolatban is több gond felmerült. A festő egyre gyengébb lett, orvosa tanácsára a balatonfüredi szanatóriumba ment, ahová felesége is vele tartott. Innen azonban már csak nagy betegen tért haza, hogy odaadó családja körében lehessen utolsó napjaiban. A család pedig mellette volt a történetek ellenére is. Így – a látszat szerint - talán békével távozhatott az élők sorából.

Az özvegy Lazarine nem tért vissza Franciaországba, még 20 évig élt Kaposváron, és a rá hagyott festmények értékesítéséből tartotta fenn magát.

Rippl egy visszaemlékezésében, „Emberi életem jobbik fele”(Nyáry, 2016)- ként nevezi szerelmét. Véleményem szerint ennek az asszonynak a szerepét mi sem adhatja vissza jobban, mint ez a négy szó. Az olvasottak alapján egy végtelenül jólelkű, kedves természetű, mosolygó asszonyt látok magam előtt, aki tisztában van a lét értékeivel, és bátran éli az életét, kihasználva annak minden értékes pillanatát. Művész párját mindenben tökéletesen megértette, támogatta, segítette. Ő volt a stabil pont a szabadon szárnyaló festő mellett, aki így az utókor számára egyedit, és maradandót alkotott. Kevés olyan múzsa volt, aki azt tudta nyújtani alkotó szerelmének, amire annak igazán szüksége volt, nem szabva gátat neki semmiben, párja igényeit a sajátjai elé helyezve. Önfeláldozásának azonban megvolt az ára. Szerelmének ugyan mindent biztosított, amit csak tudott, ám a szeretett férfi félrelépése, és az elhanyagoltság – érthető módon – nagyon megviselték. A fizetsége nem más mint a saját lelkének legértékesebb, leggyönyörűbb darabjai voltak.

Sorsuk úgy hozta, hogy a Zorka-eset elsodorta őket egymástól, mégis visszataláltak a másikhoz, így a végén újból egymás mellett voltak, mint annak előtte oly sokáig. Szavakkal kifejezhetetlen amit ő tett. Az én olvasatomban ő a legideálisabb múzsa, akit egy Rippl-hez hasonló nagy alkotó csak kívánhat ihletadójának.

5. Zorka

Rippl-Rónai József életének másik fontos asszonya. Ismeretségük egy őszi délutánon kötött 1915-ben. A művész családja és barátai körében vacsorázott, amikor is az őket kiszolgáló pincérlány megragadta a figyelmét. A feltűnő kinézetű fiatal lány sötétkék matróruhát viselt, nagy fehér gallérral. A gallér kivágásában, és a lány hosszú, göndör, fekete hajába egyaránt piros masni díszelgett. Jó volna tudni, vajon mindig ilyen figyelemfelkeltő volt-e a stílusa, vagy csak azért hordott ilyen holmikat, hogy a vendéglő nagyrészt fiatal színészekből, és művészekből álló vendégkörének figyelmét magára irányítsa? Mindenesetre azt kijelenthetjük, hogy megjelenése igencsak szembetűnő volt. Ahogy a többi vendég között járkált, tréfálkozott, nevetett, a festő erősen mustrálta őt. Meg is jegyezte feleségének, hogy szívesen megfestené ezt a különös küllemű leányt. Mivel nejének sosem volt kifogása férje modell választása ellen, egyszerűen csak azt felelte neki: „Hát kérdezze meg eljönne-e magának ülni?” (Horváth, 2008) Amikor a lány kiszolgálta őket, feltette neki a kérdést, mire azt a választ kapta, hogy a lány örömmel jönne, de „ édesapám nagyon szigorú és valószínűleg nem fogja beleegyezését adni”(Horváth, 2008) . Erre Lazarine volt az, aki megoldást javasolt: „ Kísérje el édesanyja, míg a portré elkészül, így édesapjának bizonyára nem lesz ellenvetése”. (Horváth, 2008) Ironikus, hogy a feleség ily módon hozta össze férjét

annak eljövendő szeretőjével, habár sajnos ekkor már valószínűleg ha akar, sem tehetett volna az új szerelem fellobbanása ellen.

Bányai Elza az első néhány alkalommal csakugyan édesanyja kíséretében érkezett. Elza apja a kerületi zsidó hitközség kántortanítója volt, így a család örült a modellkedésért kapott pénznek. Miután az anya látta, hogy ezeken az üléseken semmi illetlen nem történik, hagyta, hogy lánya egyedül járjon a műterembe.

A sötét hajú lányt Anella egy cseppet sem szép, tömzsi, széles csípőjű, kellemetlen hangú teremtként írja le. Semmi elragadót nem talált sem küllemében, sem jellemében. Elképzelhető, hogy ezt csak a történetek tükrében, utólagosan írja ilyen ellenszenvesen. Pontosan nem meghatározható, hogy az eleinte ártatlannak tűnő festő- modell kapcsolat mikor vált szerelmi viszonyná, de annyi bizonyos, hogy a lányba ugyanúgy festés közben szeretett bele, mint annak idején fiatalon, Párizsban Lazarine-be.

A fiatal modell és a nevelt lány nagyjából egyidős volt, így Elza baráti kapcsolatot alakított ki Anellával. Mivel sokat járt a festőhöz, így sok időt töltöttek együtt, szabad délutánok alkalmával pedig közösen korzóztak Pest utcáin. Szívesen látott vendége volt a családnak. Miután Lazarine hazautazott Kaposvárra, a festő és a két fiatal hajadon hármásban maradtak Budapesten. Innentől pedig semmi sem állt a nyiladozó románc kibontakozásának útjában.

Egy alkalommal Elza nővérével és annak férjével találkoztak, hogy együtt menjenek egy vendéglőbe, ahol a festő vendégei voltak mindannyian. Anella ekkor vette észre először, milyen fordulatot vett apja és a modell kapcsolata. Séta közben ők ketten egyfolytában lemaradtak, és el-eltűntek egy kapu vagy kiszögellés rejtekében. Viselkedésük még Elza sógorának is szemet szúrt. Ezután történt egyszer, hogy Anella tornaórája elmaradt, így a megszokottnál hamarabb érkezett haza. A házhoz érve látta, hogy a műterem lámpái fel vannak kapcsolva. Kulcsával nem sikerült bejutnia, ekkor csengetett, majd hosszabb idő elteltével megjelent a festő, hogy beengedje. Anella a műterembe lépve Elzát látta meg, aki a tükör előtti sámlin ülve igyekezett rendbe hozni külsejét. Ez volt az a nap, amelytől fogva Anella többé nem tartott velük sehova, ennek ellenére a művész továbbra is a nevelt lánya barátnőjeként feltüntetve vitte magával mindenhova szeretőjét.

Pontosan nem tudhatjuk, hogy a szerető feleség, Lazarine mikor értesült a kapcsolatról, de az bizonyos, hogy az idill, ami a családot jellemezte, az új múzsa felbukkanása után rövid időn belül darabjaira hullott. A festő régebben a nyarakat vagy Kaposváron, a Villában, vagy Hévízen Lazarine-nal kettesben töltötte. A románc kezdete után azonban nyaranta Siófokon tartózkodott, természetesen Elza társaságában. A viszonyt barátai előtt sem titkolhatta sokáig, valamint a közvélemény is hamar tudomást szerzett róla. A baráti társaság, és a korabeli kritika egyaránt megvetéssel volt a kapcsolat iránt, és ebből kifolyólag a lányról készült képek is kemény elbírálásban részesültek. A kapcsolata feleségével, és nevelt lányával is egyaránt megromlott.

A Zorka nevet 1917-ben adta múzsájának. Amikor a háború évei alatt a szerb fronton tartózkodott, mint hadifestő, megtetszett neki a szerb nők körében nagyon gyakori név. Ezt egy Anellához írott leveléből tudjuk.

Rippl-Rónai József: A csábító Zorka (olaj, karton)

Az újdonsült Zorka elismert partnere mellett próbálta bontogatni szárnyait. Először a színésznői pálya felé fordulva próbálkozott, kevés sikerrel. Anella lesújtó véleménnyel emlékszik meg színházi karrierjéről: „Természetes, hogy a nagy mester mellett ő is akart valaki lenni, ezért Józsi bácsit nem hagyta nyugton addig, míg be nem íratta őt Rákosi Szidi színiiskolájába. Ezt az iskolát ugyan elvégezte, de színésznői tehetsége nem lévén, csak Józsi bácsi rábeszélésére volt hajlandó őt Beöthy László kisebb szerepekre alkalmazni. Beöthy rövidesen elbocsátotta és ezután egy-két kisebb szerepben az Andrassy úti kabaréban is fellépett, de sikere itt sem volt és színészi pályája ezzel véget ért.” (Horváth, 2008) Zorka színésznőként nem tudott nyomot hagyni, azonban a Rippl által róla festett képek megőrizték őt az örökkévalóságnak.

A Zorka-ciklus körülbelül 70 portréból állt. Minden képről egy másik Zorka néz vissza: hol egy ártatlan, szende kamaszlány, hol a vonzerejét tudatosan használó nő, vagy mint prémboás dáma, és az éteri szépségű érett, tudatos asszony. Aktkép is készült róla, ennek azonban csak a címe maradt fenn az utókor számára. Sajnálatos módon nem tudhatjuk, hogy Zorka ezer arca közül vajon melyik lehet az, amely valóban ő maga volt. Tehetsége abban rejlett, hogy mindig azt a maszkot vette magára, amelyiket az adott helyzet éppen megkívánta. Úgy gondolom, minden felöltött álarc rajta hagyhatta a nyomát, de már sosem válik bizonyossá milyen is volt az eredeti arca, a saját személyisége.

Zorka nem maradt az a romlatlan lelkű kislány, akire az édesanyja úgy vigyázott. A mestert körülvevő művészkörből több hódolója akadt, és nemigen utasította vissza udvarlásukat. Kisebb románcba keveredett a fiatal költővel, Szabó Lőrincsel, aki egy

versében meg is örökítette liezonjukat. Ripplt ezek a kis kalandok nem igazán érdekelték, teljes szabadságot hagyott a fiatal lánynak. Ez is fontos oka lehet annak, hogy a köztük lévő szerelmi kapcsolat 12 évig tartott.

Élete végén, a művész mégis inkább családját választotta. Az utolsó két évben ismét együtt voltak csakúgy, mint annak előtte, szeretetben. Viszont az Anella által leírt emlékekből azt is megtudhatjuk, hogy a festő nem szűnt meg gondoskodni régi szeretőjéről, egy képkereskedővel nagyobb pénzszeget küldetett Zorkának, melyet később képekkel egyenlített ki.

Rippl halála után Zorka külföldre költözött, és nem tért többé vissza. Rajzolni tanult, nem tudjuk vajon tehetségesnek bizonyult-e benne. 1929-ben megismerkedett egy belga konzervgyárossal, akivel 40 évig élt együtt. A 70-es évek elején halt meg, források szerint 16 Rippl-Rónai kép lógott belgiumi lakása falain, ezek a képek azonban azóta sem kerültek elő, de alakját így is számos festmény őrzi.

Nem meglepő dolog, ha egy idősödő férfi csinos, fiatal lányokra vet szemet, és velük olykor még viszonyt is folytat. Anella úgy véli: „a csábítás főleg a leány részéről történt, hogy a nagy művész mellett hiúsága kielégüljön és egyben anyagi előnyökre is szert tegyen.” (Horváth, 2008) Ráadásul az ő véleménye szerint a mester életműve a Zorka-képek nélkül is kerek egész lenne. Könyvében arról is ír, hogy véleménye szerint ez a viszony is oka lehetett a festő idő előtti halálának. Valamint hogy a lány a festő jellemét is negatívan befolyásolta. Ez a véleménye annak is tulajdonítható, hogy pontosan tudta nagynénje számára mennyi szenvedést okozott a kapcsolat, és a vele járó elhidegülés. Ez által még súlyosabbnak láthatta az egész helyzetet.

Rippl 1920-as kiállításának bevezetőjében a következő gondolatokat fogalmazta meg új alkotói korszakáról, és modelljéről: „a pasztell-fejek egész seregét mutatom be (...) az egyik sorozat jellemző vonása az, hogy egy és ugyanazon sápadt személy után vannak festve. Mindahány, annyiszor más és más. Ez a Zorka sorozat...” (Nyáry, 2016)

Tehát „Mindahány, annyiszor más és más”. Ez egyaránt jellemzi a képeken látható múzsát, és Zorkát, azaz Bányai Elzát, mint magát az embert. A könyveket olvasva és a műveket nézve egy ezerarcú taktikus nő képe vetült elé, aki egy nagy művész hírneve által próbált valaki lenni. Ugyan tudjuk, hogy Anella nem tekinthető teljesen hiteles forrásnak nyilvánvaló elfogultsága miatt, én mégis úgy gondolom, Elza jóformán olyan lehetett, amilyenek Anella leírta. Valószínűleg egy igen erős, határozott személyiség, aki mindig a helyzetnek megfelelően viselkedett, mindent úgy alakítva, ahogy az érdekei kívánták. Saját maga volt számára a legfontosabb, céljai eléréséért pedig megtett bármit. Kíváncsi volnék rá vajon valódi érzelmeket táplált-e párja iránt, vagy minden csak az anyagi kényelem eléréséért volt szükségszerű. Sajnos ezekre a kérdésekre már sosem érkezik válasz.

6. Anella emlékei

Anette Paris, vagyis Anella 1910-ben érkezett a festő életébe, alig 11 éves kislányként és 17 évig volt részese annak. A művész és nevelt lánya igen közel álltak egymáshoz, a lány sok időt töltött vele, így jól ismerte, és sok emléket őrzött róla. Úgy döntött ezeket a mozzanatokat összefűzi egy könyvvé, hogy ezzel állítson emléket a nagy mester számára. Emlékezéseiben hitelességre törekszik, céljaként a tévhit és pletykák eloszlatását tűzte ki. A végeredmény egy kiváló mű, őszintesége és bensőséges stílusa megragadja olvasóját. Egy élmény volt

olvasni, és dolgozatom megírásában is nagyon sokat segített. Ezen könyvben megtalálható nőalakok közül emelek ki még néhányat, akik a témához kapcsolódnak.

Rippl-Rónai József: Lazarine és Anella (olaj, karton)

1.1. Fenella Lowell

Az 1910-es Párizsi tartózkodásuk alatt történt, hogy ismeretséget kötöttek a félig francia, félig amerikai cigánylánnyal, Fenella Lowellel. A festő egy számára kedvelt magyar dalt hallott valaki által énekelni egy hotel szobájából. Nem bírta ki, hogy be ne kopogjon és meg ne nézze, ki is énekelt. Miután így megismerkedtek, kiderült, hogy a különös lány gyakran ült modellt fiatal festőknek. Egy értelmes, művelt személyiséget fedeztek fel a különös kinézetű, furcsa ruhát viselő nőben. A művész és felesége hamar megkedvelték a harsány cigánylányt, így amikor az néhány hónap múlva váratlanul megjelent a Róma-Villában, örömmel fogadták. Rövidesen a festő kedvet kapott ahhoz hogy rajzokat készítsen a róla. Minden nap készültek képek a lányról, köztük számos akt is. Mivel nem volt szép nő, arckép nem született róla, viszont a művész állítása szerint ilyen tökéletes aktot se előtte, se utána nem látott. Fenella szinte már tagja lett a kis családnak, így a tél beálltával őt is magukkal vitték Budapestre. Kiállításokra, múzeumokba, különféle eseményekre jártak így együtt. Néhány ilyen alkalommal a lány lehetőséget kapott arra, hogy megmutathassa énektudását, hangjának pedig komoly sikere volt. Azonban innentől fogva viselkedése megváltozott, egyre követelőzőbb lett, minden hivatalos eseményen részt akart venni, amelyre a festő is hivatalos volt. Ezt a vendéglátói hamarosan megelégtették, kikérték maguknak ezt a viselkedést, Fenella pedig dühösen kijelentette, hogy visszamegy Párizsba. Így kilenc hónap után vált el a családtól. Az elválás ellenére nem tartottak haragot, a későbbi években több levelet váltottak egymással. Anella úgy gondolta, a lány viselkedésének megváltozását imádott apjának ekkoriban bekövetkezett halála okozhatta. A fiatal cigánylány nem volt több a festő számára egy kiváló adottságokkal rendelkező modellnél, szerelmi viszonyra való utalást kutatásom során nem találtam.

Úgy látszik a tökéletes testi adottságokhoz nem társult olyan személyiség, amely képes lett volna megragadni a festőművész figyelmét, és érzelmeket kelteni benne. Zorka esetében abban szinte biztosak lehetünk, hogy a lénye, a tulajdonságai voltak azok, amik segítségével Rippl-t magába bolondította. Lehet hogy ez volt az, ami Fenellából viszont hiányzott, és így nem gyulladt szerelem köztük

Az ügyvédfeleség

Anella iskolai évei alatt a hétvégéket gyakran nevelőapjával töltötte, aki különböző helyekre vitte magával. Éttermekbe és kávéházakba jártak, ahol a kislány az akkori művészeti kör jeles alakjaival találkozhatott, akik természetesen Rippl jó barátai voltak. Így Anella is gyakran volt tagja a társaságnak, a művészek hamar megkedvelték a művelt, jól nevelt kislányt. „Sokszor előfordult, hogy ebéd után Józsi bácsi elvált a társaságtól, de előtte odafordult Szinyeihez ezzel a kéréssel: „Pali bácsi vidd el a kislányt a „Japán”-ba és rendelj neki egy kapucínert, később én is oda jövök.” (Horváth, 2008) A lányka pedig vidáman ment, sosem gondolkozott azon vajon hová ment a mester ilyenkor. Rippl azt mondta fodrászhoz megy, ő pedig nem tulajdonított nagyobb jelentőséget ennek. Évekkel a halála után, egy ismerősük mesélte Anellának, hogy Rippl-Rónai akkortájt egy ügyvéd szép feleségének udvarolt, aki az Andrassy úton lakott. Ő ezt onnan tudta, hogy akkoriban ez az asszony a barátnője volt. Már sosem derül fény rá, hogy ez is csak egy-e a sok pletyka közül, de abban az időben semmi sem került nyilvánosságra belőle.

Ennek a kis epizódnak az az érdekessége, hogy ezzel a titokzatos hölgygel nem a festészet kapcsán ismerkedett meg. Mivel az asszony nem volt a múzsája, csak a feltételezett szerelmi kapcsolat volt közöttük, így ez csak a félrelépésről szólt. Ebben az esetben Rippl, pusztán férfiúi elcsábulásáról van szó, semmi köze sincs az alkotásaihoz.

1.2. Menyasszony jelöltek

Lazarine egy alkalommal elmesélte Anellának, hogy mialatt élettársi viszonyban élt a festővel, annak egyszer-kétszer megfordult a fejében, hogy valaki mást vegyen feleségül. Erre több célzást is tesz családjához írt leveleiben. Egy skóciai útja alkalmával tűz lobbant benne egy kastélykisasszony iránt, akit előtte már Párizsból ismert, de az afférból nem lett semmi komoly. Ödön öccséhez írt levelében ezt a következő indokkal támasztja alá: „nem tudnék kis Lazarinekámtól megválni”. (Horváth, 2008) Egy másik eset alkalmával az éppen Magyarországon tartózkodó művészt családja szerette volna rávenni, hogy magyar honban maradjon, és nősüljön meg. Párizsba visszatérvén erről így írt öccsének: „A kaposvári ifjú hölgyek közül nem tudnék választani- talán az egy Vaszary Ilonkán kívül.” (Horváth, 2008) Ő valószínűleg az ismert festőművész Vaszary János húga lehetett. Nem igazán volt jó véleménnyel az ekkor eladósorban lévő lányokról, butácskáknak nevezte őket. Azt sajnos nem tudjuk, hogy a levélben említett Vaszary Ilonka vajon mitől volt más.

1.3. Amelie Feigl

A nevelt lánya visszaemlékezéseiben említ egy érdekes esetet. A centenáris kiállítás előtt valaki arról beszélt a rádióban, hogy Rippl több cigány nővel áll ismeretségben, továbbá arról is szó volt, hogy külföldön sok gyereke van. Anella ugyan nem hallotta az előadást, csak közvetve szerzett róla tudomást, abban viszont szinte biztos volt, hogy az illető alighanem valótlan állításokat sorolt. Annyi igaz csupán, hogy volt külföldön egy lánya, aki a müncheni diákévei utáni időben született. Róla maga a festő is csak 1910-ben szerzett tudomást, Wellisch Andor jóvoltából, akit a lány felkutatásával megbízott. Így értesült róla, hogy vér szerinti lánya, Amália, Uldinében egy olasz grófnő társalkodónőjeként él. „Józsi bácsi ekkor

elmondta nekem, hogy nem csak én vagyok a kisleánya, de van neki egy felnőtt lánya is, akivel ettől kezdve hosszabb levelezést folytatott. (...) egy fényképet is küldött, amelyről felismerhető volt, hogy ő a Józsi bácsi leánya. A későbbi évek folyamán három szép kisfiának fényképeit is elküldte, akik közül a középsőnek arcvonásai nagyapjának arcvonásaira emlékeztetnek.”(Horváth 2008) Elképzelhető tehát hogy Ripplnek ma is élnek leszármazottai, azonban sajnos ez is egy olyan dolog, amit nem tudhatunk biztosan. Mindenesetre szép, érdekes állítás ez, mely akár további gondolatokat, sőt, talán kutatást is megérne.

7. Összegzés

Dolgozatomban Rippl-Rónai Józsefet, valamint szerelmi életét szerettem volna bemutatni. Céloként egy érdekes, élvezhető szöveg megírását tűztem ki, amely az életrajzi irományok szárazsága nélkül mutatja be a festő pályájának fontos mozzanatait, és az ehhez kapcsolódó háttértörténeteket.

Munkám végeztével szeretnék visszatérni azokhoz a kérdésekhez, amelyeket a bevezetésben felvettem. Rippl élete mellett több festő életrajzát és szerelmi viszonyait is elolvastam, tanulmányoztam. Annak oka, hogy erről dolgozatomban nem írok bővebben, az, hogy egy- egy ilyen kifejtett összehasonlítás önálló témaként is megállná a helyét, mint tartalmilag és terjedelmileg is. Így csak itt, gondolataim végénél írok pár szót a témáról.

Amint azt már említettem, ezen alkotók, és életük közt nincs két egyforma. Rippl életében két kulcsfontosságú nő volt, akik mindketten modelljei is voltak a festőnek. Ezen kívül még pár kisebb románcról tudunk, de lehetséges, hogy voltak még más esetek is, amelyekről azonban nincs biztos tudomásunk. Míg más festők élete botrányoktól volt hangos, szeretőik listája pedig igen hosszú volt, Rippl művészetét nem árnyékolták ilyesféle hangzavarok, nyugodt, csöndes alkotóként tevékenykedett, közben mégis fontos tagja volt az akkori művészköröknek, és jó barátságot ápolt kortársaival.

Megromlott házasságok az átlagemberek körében is jócskán akadnak. Az ilyen kapcsolatokban nem ritka a félrelépés. Vannak olyan emberek is akik, nem elégszenek meg egy párral, ezért keresnek egy idő után új szerelmet. Az idősödő férfiak körében gyakori, hogy a fiatal lányok közt hódítsanak, és ezen csábításokkal trófeákat szerezzenek. Ez Rippl és Zorka esetében is bizonyosan így volt. Tehát a félrelépés önmagában még nem a művészlét szabályszerű velejárója, legfeljebb annyi jegyezhető meg, hogy a művészlélek nehezebben állapodnak meg egy ember mellett, szükségük van a változatosságra.

A teljes igazságot valószínűleg akkor sem tudnám meg, ha a szövegem összes szereplőjével beszélhetnék, mert bizonyára mind a saját szemszögükből mondanák el a történetüket. Ahhoz, hogy az egészet megértsem, és átlássam, ott kellett volna lennem mindegyik leírt epizódnál... igaz, akkor pedig az én igaznak hitt, ám szubjektív látásmódom jelenne meg az akkori beszámolómban.

Így viszont csak arra támaszkodhattam ami a szakkönyvekben, és emlékezőekben fennmaradt. Szeretném hinni, hogy Rippl teljes, igaz szerelemmel szerette Lazarine-t, és hogy ez a vonzalom köztük sosem múlt el. Nem vonom kétségbe azt, hogy Zorkához is valódi érzelmek fűzték, ám úgy hiszem, egyikük részéről sem a legigazibb szerelem volt ez. Sajnálatos, hogy vér szerinti lányának édesanyjáról nincsenek feljegyzések. Kíváncsi volnék rá, vajon gyermeke szülőanyja milyen szerepet tölthetett be az életében. Mindenesetre, aki ma megnézi Rippl-Rónai József festményeit, láthatja a festmények mögött álló alkotó

magánéletét és lelkének világát. Ugyanis művei mind ezt tükrözik, akármelyik korszakából is nézünk alkotásokat.

Dolgozatom írása közben magam is sokat tanultam, új információkhoz jutottam és remélem, hogy az, aki elolvassa, hatására szintén szívesen elmélkedik a témáról, vagy legalább is megőriz belőle valamit.

A Rippl-Rónai Emlékház 2015-ben

Felhasznált irodalom

- Horváth János: Rippl-Rónai emlékkönyv: Paris Anella visszaemlékezései Rippl-Rónai Józsefről. Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, Kaposvár, 2008
- Nyáry Krisztián: Festői szerelmek. Corvina Kiadó Kft. 2016
- http://manda.blog.hu/2016/05/23/ripl-ronai_jozsef_a_kaposvari_profeta

8. Ábrajegyzék

1. számú kép: Rippl-Rónai József (fotó)

forrás: <http://mek.oszk.hu/02500/02571/html/arckep.jpg>

2. számú kép: Rippl-Rónai József (fotó)

forrás: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f6/Rippl_Lazarine_with_Parrot.jpg

3. számú kép: Rippl-Rónai József: A csábító Zorka (olaj, karton),

forrás: <https://www.nyugat.hu/tartalom/galeria/gal20150209132344>

4. számú kép: Rippl-Rónai József: Lazarine és Anella (olaj, karton, 1911)

forrás: http://szubkult.blog.hu/2015/03/14/ripl-ronai_divatos_noalakjai

5. számú kép: A Rippl-Rónai Emlékház, Kaposvár, Róma-hegy (2015)

<http://kaposvar.varosom.hu/programok/kultura/Festok-Varosa-Hangulfesztival.html>